

Adroddiad Monitro Blynyddol

Yr Iaith Gymraeg

2019/20

national
museum
wales
amgueddfa
cymru

Cynnwys

1.	Trosolwg	3
2.	Cyngor polisi a chyfieithu	4
3.	Y safonau iaith yng ngwaith yr Amgueddfa	4
4.	Cyflenwi Gwasanaethau (safonau 1-83 a safonau atodol 149-154)	5
4.1.	Gohebiaeth ysgrifenedig	5
4.2.	Cysylltu dros y ffôn	5
4.3.	Cyfarfodydd	6
4.4.	Digwyddiadau cyhoeddus a drefnir gan Amgueddfa Cymru	6
4.5.	Deunydd print a gynhyrchir gan Amgueddfa Cymru	8
4.6.	Y wefan, deunyddiau digidol a chyfryngau cymdeithasol	9
4.7.	Derbynfeydd	10
4.8.	Tendro	9
5.	Llunio polisi (safonau 84-93 a safonau atodol 155-160)	10
5.1.	Cyfrifoldeb	10
5.2.	Llunio, adolygu neu addasu polisi	10
5.3.	Comisiynu neu wneud gwaith ymchwil	10
6.	Gweithredu (safonau 94-140 a safonau atodol 161-166)	10
6.1.	Darparu dogfennau dwyieithog	10
6.2.	Cwynion mewnol a gweithdrefnau disgyblu	11
6.3.	Meddalwedd TGCh	11
6.4.	Y Fewnrwyd	11
6.5.	Gwersi Cymraeg ac ymwybyddiaeth iaith	11
6.5.1.	Hyfforddiant ffurfiol	11
6.5.2.	Hyfforddiant anffurfiol	12
6.6.	Recriwtio	12
7.	Cadw cofnodion (safonau 141-148 a safonau atodol 167-168)	13
7.1.	Asesu sgiliau iaith staff	13
7.2.	Cyrsiau hyfforddi	14
7.3.	Datrys cwynion	14
7.3.1.	Cwynion gan y cyhoedd	14
7.3.2.	Cwynion at y Comisiynydd Iaith ac ymchwiliadau gan y Comisiynydd Iaith	15
8.	Casgliad	15

1. Trosolwg

Ers 2016 mae dyletswydd gyfreithiol ar Amgueddfa Cymru i gydymffurfio â rhestr o safonau iaith sy'n cwmpasu pedwar maes, sef Cyflenwi gwasanaethau, Llundain polisi, Gweithredu a Chadw cofnodion. Mae'r Hysbysiad Cydymffurfio, ein Polisi iaith, a'n cynlluniau iaith blaenorol, i'w cael ar ein gwefan www.amgueddfa.cymru/ygymraeg. Cyhoeddir yr adroddiad hwn yn unol â'r gofynion a nodir yn y safonau.

Rydym yn trin y Gymraeg a'r Saesneg ar y sail eu bod yn gyfartal, ac rydym yn cydnabod pwysigrwydd cynnal gwasanaeth cwbl ddwyieithog i'r cyhoedd. Mae'r iaith Gymraeg yn rhan annatod o dreftadaeth a diwylliant Cymru, felly mae gan yr Amgueddfa ran allweddol i'w chwarae wrth feithrin ymwybyddiaeth am hanes yr iaith a'i lle yn niwylliant Cymru a'i defnyddio a'i dathlu wrth ein gwaith beunyddiol. Rydym yn falch iawn o'r gwaith ehangach a wnawn er mwyn cynyddu'r defnydd o'r Gymraeg, ei hybu a'i hyrwyddo, yn ogystal â'n datblygiadau ym maes dehongli a dylunio dwyieithog. Mae'r Gymraeg wedi'i phrif-ffrydio yn ein Gweledigaeth Gorfforaethol, 'Ysbrydoli pobl, Newid bywydau'.

Ymhlith uchafbwyntiau 2019/20, mae'r canlynol:

- Gweithio gydag Amgueddfa Hanes Natur Llundain i greu profiad cwbl ddwyieithog ar gyfer *Dippy ar Daith*, taith y deinosor enwog o amgylch Prydain, ac enwebu Amgueddfa Genedlaethol Caerdydd am wobr Cardiff Life 2020 yng nghategori'r Gymraeg am y gwaith.
- Cyhoeddi Rhithdaith Google, sef Google Expedition, newydd sbon ar gyfer Tai Teras Rhyd-y-car yn Sain Ffagan Amgueddfa Werin Cymru. Ynghyd â phrojectau eraill, cafodd ei chynnwys fel gwaith arloesol yn *Adroddiad Cenedlaethau'r Dyfodol 2020*.
- Mewn partneriaeth â'r Ganolfan Genedlaethol Dysgu Cymraeg, mynychodd dros 650 o ddysgwyr Ŵyl Ar Lafar 2019 yn Sain Ffagan, Amgueddfa Genedlaethol y Glannau ac Amgueddfa Lechi Cymru ac yn 2020 llwyddwyd i addasu i gynnal gŵyl ddigidol fel ymateb i argyfwng coronafeirws.
- Ehangu ein defnydd o gynllun Cymraeg Gwaith yn sylweddol, gyda chynnydd yn nifer y staff sydd â sgiliau Cymraeg ym mhedwar o'r pump lefel iaith. Gwelwyd cynnydd sylweddol yn nifer yr aelodau o staff a fynychodd gyrsgysu dysgu Cymraeg ffurfiol eleni. Bellach mae 53% o'r gweithlu yn meddu ar sgiliau Cymraeg
- Ailwampio'r adran am y Gymraeg ar ein Mewnrwyd gan ehangu'r wybodaeth sydd ar gael i ddefnyddwyr y Gymraeg ar draws y corff yn sylweddol.

Lluniwyd cynllun gweithredu blwyddyn ar gyfer 2020-21, er mwyn i ni allu alinio â gwaith ehangach Amgueddfa Cymru ar lunio Strategaeth 10 Mlynedd o 2021 ymlaen.

Daeth un gŵyn i law gan swyddfa'r Comisiynydd Iaith ym mis Tachwedd 2019, parthed swydd a hysbysebwyd yn nodi'r gofyniad iaith fel Cymraeg: Dymunol. Cyflwynwyd tystiolaeth gerbron ac ar sail y dystiolaeth penderfynodd y Comisiynydd iaith beidio â chynnal ymchwiliad pellach.

Grŵp Monitro'r Iaith Gymraeg, dan gadeiryddiaeth y Cyfarwyddwr Addysg ac Ymgysylltu a rheolaeth Cydlynnydd y Gymraeg, sy'n gyfrifol am fonitro cydymffurfiaeth Amgueddfa Cymru â'r safonau iaith ac adolygu'r gwaith o roi ein Polisi Iaith ar waith ar draws y corff. Mae'r grŵp yn cwrdd yn chwarterol gan adrodd i'r Uwch Dîm Rheoli a'r Pwyllgor Adolygu Perfformiad. Cynhelir y cyfarfodydd yn ddwyieithog gan ddefnyddio cyfieithydd ar y pryd er mwyn cadw aelodaeth y grŵp yn eang.

2. Cyngor polisi a chyfieithu

Mae gan Amgueddfa Cymru dîm cyfieithu mewnol sy'n darparu gwasanaethau cyfieithu Cymraeg i Saesneg a Saesneg i Gymraeg, drafftio ochr yn ochr, gwasanaeth golygu, gwasanaeth gwirio gwaith cydweithwyr, gwasanaeth prawfddarllen, geirfa ar-lein, ac yn cynghori ar gynnwys a dylunio dwyieithog. Rydym hefyd yn defnyddio gwasanaethau cyfieithu papur a chyfieithu ar y pryd gan gwmnïau preifat yn ôl y galw. Eleni, defnyddiwyd Fframwaith Gwasanaeth Caffael Cenedlaethol Llywodraeth Cymru er mwyn caffael gwasanaethau cyfieithu allanol.

Mae Cydlynnydd y Gymraeg yn cynnig arweiniad a chyngor i staff yr Amgueddfa ar faterion sy'n ymwneud â'r iaith Gymraeg a chydymffurfio â safonau'r Gymraeg.

Eleni, cyhoeddwyd canllaw ysgrifennu yn Gymraeg er mwyn annog ein cydweithwyr i ddefnyddio eu sgiliau iaith. Cyhoeddwyd fersiwn Saesneg i cynorthwyo dysgwyr.

Cyfrannwyd at gynnwys Diogelwr Taith Comisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol ar y Gymraeg a lanswyd yn yr Eisteddfod Genedlaethol, ac astudiaeth thematig y Comisiynydd Iaith ar holiaduron lefel iaith swyddi. Mynychwyd digwyddiadau ynghylch y Gymraeg, yn eu plith, seminar gan y Ganolfan Dysgu Cymraeg Genedlaethol am Ddysgu Cymraeg ac Amlddiwylliannedd, Gweithdy Gwella'r Comisiynydd Iaith, Gŵyl Ein Llais yn y Byd ym Mhrifysgol Aberystwyth ac amryw ddigwyddiadau ar faes Eisteddfod Genedlaethol Cymru.

3. Y safonau iaith yng ngwaith yr Amgueddfa

Mae'r safonau iaith wedi'u rhannu'n bump dosbarth:

- Cyflenwi gwasanaethau
- Llunio polisi
- Gweithredu
- Cadw cofnodion

- Hybu¹

At ddibenion yr adroddiad hwn, lle bo ein gwaith yn pontio anghenion gwahanol safonau, adroddir arnynt yn y man y tybiwn sydd fwyaf perthnasol.

Datblygiadau sydd ar y gweill:

Rydym yn gweithio ar gaffael system rheoli cysylltiadau cwsmeriaid (CRM). Y bwriad yw y bydd yn gwbl ddwyieithog.

4. Cyflenwi Gwasanaethau (safonau 1-83 a safonau atodol 149-154)

4.1. Gohebiaeth ysgrifenedig

Mae'r templedi llythyron, ein gwefan a negeseuon awtomatig e-byst yn cynnwys geiriad safonol ynghylch croesawu gohebiaeth yn Gymraeg a Saesneg.

Ceir arwydd iaith Gwaith ym mhob derbynfa ac mae staff dwyieithog ar gael wrth bob derbynfa. Mae rheffynnau a bathodynnau iaith Gwaith ac iaith Gwaith/Dysgwr ar gael i'r holl staff ac rydym yn annog eu defnydd lle bynnag posibl.

Hysbysir pob aelod o staff newydd am yr angen i sicrhau llofnod e-bost a neges peiriant ateb dwyieithog yn y sesiwn gynefino orfodol, yn rhan o gyflwyniad ehangach am y Gymraeg a'r safonau yn Amgueddfa Cymru.

Mae unrhyw eiriad safonol a ddefnyddir hefyd ar gael yn ein Geirfa ar-lein www.amgueddfa.cymru/geirfa sydd ar gael i'n staff a'r cyhoedd.

4.2. Cysylltu dros y ffôn

Mae staff sy'n ateb prif linell ffôn Amgueddfa Cymru yn ateb galwadau ffôn yn ddwyieithog (yn Gymraeg yn gyntaf ac yna'n Saesneg) gan hysbysu'r galwr bod modd cael gwasanaeth Gymraeg. Gellir gwirio dewis iaith aelodau staff y cyfeirir yr alwad atynt ar y Fewnwyd hefyd.

Mae negeseuon electronig prif linell ffôn yr Amgueddfa yn cyfarch y galwr yn ddwyieithog (yn Gymraeg yn gyntaf ac yna'n Saesneg) ac yn hysbysu'r galwr y caiff adael neges yn Gymraeg. Pan fyddwn yn ffonio unrhyw unigolyn am y tro cyntaf, byddwn yn gofyn a yw'r unigolyn yn dymuno derbyn galwadau ffôn gennym yn Gymraeg. Os dyna ddymuniad yr unigolyn, cedwir cofnod o'i ddymuniad. Mae trefniadau adrannol ar waith ar draws Amgueddfa Cymru ar gyfer hyn.

---

¹ Ni chafodd safonau'r categori hwn eu gosod ar Amgueddfa Cymru. Fodd bynnag, mae hybu a hyrwyddo'r gwasanaethau Gymraeg a dwyieithog a gynigiwn a dathlu defnydd a datblygiad yr iaith yn rhan annatod o'n gwaith.

4.3. Cyfarfodydd

Mae cyfieithu ar y pryd ar gael yn holl gyfarfodydd Bwrdd yr Ymddiriedolwyr. Mae canllawiau i Gadeiryddion ar gael ynghyd â geiriad safonol, sy'n seiliedig ar ganllawiau cyfieithu ar y pryd Cymdeithas Cyfieithwyr Cymru a *Dogfen Cyngor: Drafftio Dwyieithog, Cyfieithu a Chyfieithu ar y Pryd* y Comisiynydd Iaith.

Rydym yn creu cyfleoedd i ddefnyddio cyfieithu ar y pryd fel dull o gynyddu ein defnydd mewnol o'r Gymraeg. Er enghraifft, darperir cyfieithu ar y pryd yn holl gyfarfodydd Grŵp Monitro'r Iaith Gymraeg.

Lle bo cyfarfodydd yn cael eu cynnal yn Gymraeg ar draws y corff a bod gofyn adrodd am y cynnwys i'r Uwch Dîm Rheoli, caiff y cofnodion eu llunio yn Gymraeg a chaiff trosolwg Saesneg ei ddarparu i'r Uwch Dîm Rheoli.

Golwg fanylach: canllawiau cyfieithu ar y pryd a Zoom

Pan darodd argyfwng Covid-19 ddiwedd mis Mawrth 2020, aethpwyd ati ar unwaith i ganfod dulliau o gynnal cyfarfodydd dwyieithog digidol a threialu system Zoom gyda chyfarfodydd mewnol. Cynhyrchwyd canllawiau i gefnogi hyn a'u cyhoeddi ar ein gwefan www.amgueddfa.cymru/ygymraeg. Cawsant eu rhannu ar y cyfryngau cymdeithasol, trwy rwydweithiau cyfredol (e.e. swyddogion iaith y de ddwyrain) a thu hwnt gan gynnwys trwy nodyn cyngor y Comisiynydd Iaith a Chymdeithas Cyfieithwyr Cymru.

4.4. Digwyddiadau cyhoeddus a drefnir gan Amgueddfa Cymru

Rydym yn annog a chefnogi defnyddio a dathlu'r Gymraeg trwy lawer o ddigwyddiadau cyhoeddus, gan gynnwys y canlynol:

- Mewn partneriaeth â'r Ganolfan Genedlaethol Dysgu Cymraeg, mynychodd dros 650 o ddysgwyr Wyl Ar Lafar 2019 yn Sain Ffagan, Amgueddfa Genedlaethol y Glannau, Amgueddfa Lechi Cymru a Llyfrgell Genedlaethol Cymru yn Aberystwyth. Ymhlith y partneriaid eraill oedd Mudiad Meithrin, Cymraeg i Blant, Eisteddfod Genedlaethol a llysgenhadon ifanc STB Llechi Cymru.
- Yn Sain Ffagan ac yn Amgueddfa Genedlaethol y Glannau, cynhaliwyd dosbarthiadau dysgu Cymraeg ffurfiol i'r cyhoedd a staff ar y cyd â cholegau lleol.
- Rydym yn gweithio mewn partneriaeth â llu o gyrff er enghraifft Mudiad Meithrin, Cymraeg i Blant a mentrau iaith lleol, ar ddigwyddiadau Cymraeg, yn eu plith Paned a Phapur yn Amgueddfa Wlân Cymru; Ti a Fi yn Sain Ffagan a Chlwb y Llygod Bach yn Amgueddfa Genedlaethol y Glannau.
- Mae ein holl raglenni addysg ffurfiol yn ddwyieithog ac rydym hefyd yn cefnogi athrawon mewn ysgolion Saesneg sy'n dysgu Cymraeg trwy'r Cynllun Sabothol:

- Cefnogwyd gwyliau blynyddol Cymraeg cenedlaethol Cymru trwy stondinau a digwyddiadau yn Eisteddfod Genedlaethol yr Urdd a'r Eisteddfod Genedlaethol .

Golwg fanylach: Gŵyl Fwyd Sain Ffagan 2019

Ym mis Medi 2019, denwyd dros 25,000 i'r ŵyl flynyddol yn Sain Ffagan. Aethpwyd ati i gefnogi stondinwyr a busnesau lleol i gynnig gwasanaeth Gymraeg. Roedd y rhan fwyaf o'r sgysia ac arddangosfeydd yn rhai dwyieithog ac mewn partneriaeth â Tafwyl a BBC Gorwelion darparwyd cerddoriaeth fyw Gymraeg.

Mae pob arddangosfa a gynhyrchir yn fewnol gennym yn ddwyieithog. Nid yw'n ofynnol i ni gyfieithu arddangosfeydd dros dro allanol sy'n cael eu cynnal yn ein hamgueddfeydd yn ôl y safonau iaith. Serch hynny, rydym wedi ymrwmo i addasu'r cynnwys i gynulleidfaedd Cymraeg lle bynnag posibl. Wrth wneud hyn, rydym yn arbrofi â dulliau dehongli dwyieithog a byddwn yn gwerthuso eu heffaith yn ôl y galw. Mae'r gwaith hwn yn cyfrannu at ein dealltwriaeth ac arferion ym maes dehongli a dylunio dwyieithog. Ymhlith uchafbwyntiau ein rhaglen arddangosfeydd eleni oedd:

- Gweithio gydag Amgueddfa Hanes Natur Llundain i greu profiad cwbl ddwyieithog ar gyfer *Dippy ar Daith*, taith y deinosor enwog o amgylch Prydain.
- *Cofio'r Cau* yn Amgueddfa Lechi Cymru gan gynnwys rhannu cerddi a grewyd gan bobl leol a'r Bardd Cenedlaethol Ifor ap Glyn yn y lansiad, casglu atgofion chwarelwyr yr ardal a geirfa ar gyfer ein geirfa ar-lein yn rhan o Flwyddyn Ieithoedd Lleiafrifol UNESCO 2019.
- Ailwampwyd deunydd dehongli Amgueddfa Lleng Rufeinig Cymru tra'r oedd ar gau oherwydd gwaith ar y to, gan ddiweddarau'r Gymraeg a sicrhau cydymffurfiaeth lawn â'r safonau iaith.
- Wedi llwyddiant ysgubol *David Nash: Cerfluniau'r Tymhorau* yn Amgueddfa Genedlaethol Caerdydd, teithiodd i oriel yn Lloegr a ddefnyddiodd y deunydd dehongli dwyieithog wrth ei harddangos gan gydnabod pwysigrwydd yr iaith i waith yr artist.
- Yn Big Pit Amgueddfa Lofaol Cymru, cynhaliwyd arddangosfa dairieithog (Cymraeg, Japaneg, Saesneg) *Yama: Celfyddyd Lofaol Sakubei Yamamoto*.
- Gweithiwyd gyda chwmni preifat ar *Nadroedd!* yn Amgueddfa Genedlaethol Caerdydd i'w throï'n brofiad dwyieithog, gan gynnwys paratoi testun Cymraeg, addasu dyluniadau ac elfennau rhyngweithiol a chasglu geirfa newydd ar y cyd ag arbenigwyr ar draws Cymru (sydd bellach yn ein geirfa ar-lein www.amgueddfa.cymru/geirfa).

- Cynhaliwyd POBL yn Amgueddfa Genedlaethol y Glannau, gan gynnwys bwth fideo oedd yn gwahodd pobl i recordio cyfraniad yn eu dewis iaith i ddathlu Blwyddyn Ieithoedd Leiafrifol UNESCO 2019.

Golwg fanylach: *Dippy ar Daith*

Roedd gweithio gydag Amgueddfa Hanes Natur Llundain (NHM) yn gyfle i ni gyflwyno'r Gymraeg ym mhob agwedd o'r arddangosfa, gyda deunyddiau dehongli ac addysgol dwyieithog, gan gynnwys canllaw Braille Cymraeg. Am y tro cyntaf, gwelwyd y Gymraeg ar dudalennau gwefan yr NHM, a phan fydd Dippy'n dychwelyd i Lundain, bydd ein panel ni yn ddwyieithog yn yr arddangosfa. Manteisiwyd ar y cyfle iddo ddysgu Cymraeg ar ei gyfri Twitter @DippyOnTour hefyd gan rannu'r iaith â dilynwyr y deinosor ar draws y byd. Cawsom ein henwebu am wobr Cardiff Life 2020 yng nghategori'r Gymraeg am y gwaith hwn.

4.5. Deunydd print a gynhyrchir gan Amgueddfa Cymru

Mae dwyieithrwydd yn rhan annatod o frand a gwaith dylunio'r Amgueddfa ym mhob agwedd ar ein gwaith. Yn unol â chanllawiau brand yr Amgueddfa, mae'r Gymraeg yn cael ei gosod uwchben y Saesneg neu i'r chwith i'r Saesneg.

Mae arwyddion a hysbysiadau'r Amgueddfa (gan gynnwys rhai dros dro) yn ddwyieithog. Mae'r tîm Cyfieithu a'r iaith Gymraeg ar gael i gynghori ynghylch sicrhau bod y testun Cymraeg ar arwyddion a hysbysiadau yn gywir o ran ystyr a mynegiant ac mae'r eirfa ar-lein hefyd yn ffynhonnell ddefnyddiol sydd ar gael i staff a'r cyhoedd fel ei gilydd. Mae'r tîm Cyfieithu a'r iaith Gymraeg hefyd yn cynnig gwasanaeth gwirio ac adborth er mwyn cynorthwyo staff sydd am fagu hyder i ysgrifennu yn Gymraeg.

Ymhlith y deunydd a gyhoeddwyd eleni roedd llyfrau Cymraeg i gyd-fynd ag arddangosfeydd gan artistiaid yn Amgueddfa Genedlaethol Caerdydd, *Martin Parr yng Nghymru* a *David Nash: 200 Tymor Capel Rhiw*.

4.6. Y wefan, deunyddiau digidol a chyfryngau cymdeithasol

Mae holl dudalennau'r wefan yn cynnwys dolen uniongyrchol rhwng y Gymraeg a'r Saesneg gan ddilyn yr egwyddor o adeiladu ein gwefannau i greu tudalennau sy'n ddrych o'i gilydd.

Cyhoeddir polisiâu, strategaethau, adroddiadau a chynlluniau blynyddol, canllawiau, a datganiadau i'r wasg ar ein gwefan yn ddwyieithog.

Mae ein cyfrifon cyfryngau cymdeithasol corfforaethol yn ddwyieithog, gyda chydbwysedd rhwng cynnwys Cymraeg a Saesneg. Yn ogystal â'r cyfrifon corfforaethol dwyieithog sydd gennym, rydym hefyd yn cynnal cyfrif Twitter @IaithAmgueddfa.

Dyma flas ar uchafbwyntiau'r maes digidol eleni:

- Cyhoeddi Rhithdaith Google, sef Google Expedition, newydd sbon ar gyfer Tai Teras Rhyd-y-car yn Sain Ffagan. Y gyntaf erioed yn Gymraeg oedd ein rhithdaith yn Big Pit Amgueddfa Lofaol Cymru. Ynghyd â phrojectau eraill, cafodd ei chynnwys fel gwaith arloesol yn *Adroddiad Cenedlaethau'r Dyfodol 2020*.
- Parhau i hybu'r cynnig rhagweithiol yn ein cyfryngau digidol, gan gynnwys lansio ategyn VOCAB ar dudalennau Cymraeg ein gwefan er mwyn annog y defnydd o dudalennau Cymraeg ein gwefan a hwyluso defnydd i ddysgwyr.
- Datblygwyd profiad realiti rhithwir newydd sbon ar gyfer Amgueddfa Genedlaethol Caerdydd. Yng nghwmni'r android L.W.N.A. caiff y defnyddiwr fwynhau antur trwy amser i weld sut le oedd Cymru filiynau o flynyddoedd yn ôl.
- Parhawyd i gyhoeddi ein holl adnoddau addysgol digidol yn ddwyieithog gan gynnwys e-lyfrau ac adnoddau digidol ar Hwb.
- Cyfrannwyd at broject ymchwil 'One by One' Prifysgol Caerlŷr a Culture24 oedd yn archwilio llythrennedd ddigidol ar draws amgueddfeydd y DU. Pennwyd bod dwyieithrwydd yn faes allweddol ar gyfer amgueddfeydd yng Nghymru a chyhoeddwyd yr adroddiadau ar y gwaith yn ddwyieithog.
- Cefnogwyd ymgyrchoedd cenedlaethol sy'n hybu'r Gymraeg ar y cyfryngau cymdeithasol, gan gynnwys Diwrnod Dathlu Hawliau'r Gymraeg (6 Rhagfyr 2019), Diwrnod Shwmae Sumae (15 Hydref 2019) a Blwyddyn Ieithoedd Lleiafrifol UNESCO 2019.

4.7. Derbynfeydd

Mae pob derbynfa gyhoeddus yn arddangos arwydd sy'n datgan (yn Gymraeg) fod croeso i ymwelwyr ddefnyddio'r Gymraeg ac arwydd iaith Gwaith. Mae staff sy'n gweithio wrth ddesgiau gwybodaeth/derbynfeydd sy'n gallu darparu gwasanaeth derbynfa Cymraeg neu sy'n dysgu Cymraeg yn gwisgo rheffyn neu fathodyn sy'n cyfleu hynny.

4.8. Tandro

Mewn achosion lle mae pwnc y gwahoddiad i dendro yn cynnwys yr angen i'r gwaith gael ei gynhyrchu yn Gymraeg neu pan mae cynulleidfa yn disgwyl cael y gwaith yn Gymraeg, rydym yn cyhoeddi tendr yn Gymraeg a Saesneg.

Mae'r swyddog tendrau wedi derbyn briff manwl ynghylch y Gymraeg a thendrau. Mae'r swyddog hwn a Chydlynnydd y Gymraeg ar gael i gynghori swyddogion sy'n paratoi tendrau.

Pan fyddwn yn cyhoeddi gwahoddiadau i dendro am gontract, byddwn yn nodi y caniateir i dendrau gael eu cyflwyno yn Gymraeg.

5. Llundio polisi (safonau 84-93 a safonau atodol 155-160)

5.1. Cyfrifoldeb

Mae cyfrifoldeb am y Gymraeg a pholisi wedi ei osod ar lefel Gyfarwyddiaeth yr Amgueddfa. Mae unrhyw drafodaethau parthed effaith polisiâu neu strategaethau corfforaethol ar yr iaith Gymraeg yn rhan annatod o broses benderfyniadau Tîm Rheoli Amgueddfa Cymru.

5.2. Llundio, adolygu neu addasu polisi

Wrth lunio polisi newydd, neu wrth adolygu neu addasu polisi sydd eisoes yn bodoli, rydym yn ystyried effeithiau'r penderfyniad sydd ynghlwm â'r polisi ar gyfleoedd i ddefnyddio'r Gymraeg. Rydym yn ystyried sut y gallwn wneud penderfyniad polisi sy'n cael effaith bositif ar gyfleoedd i ddefnyddio'r Gymraeg, ac rydym yn sicrhau nad ydym yn trin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg.

5.3. Comisiynu neu wneud gwaith ymchwil

Wrth gomisiynu neu wneud gwaith ymchwil fydd yn sail i benderfyniadau polisi, byddwn yn sicrhau ein bod yn cydymffurfio â'r safonau perthnasol.

6. Gweithredu (safonau 94-140 a safonau atodol 161-166)

6.1. Darparu dogfennau dwyieithog

Mae'r Amgueddfa'n darparu'r dogfennau canlynol yn ddwyieithog i'r staff:

- contract cyflogaeth neu gontract am wasanaethau
- unrhyw ohebiaeth bapur sy'n ymwneud â chyflogaeth
- unrhyw ddogfennau sy'n amlinellu anghenion neu ofynion hyfforddiant, amcanion perfformiad a/neu gynllun gyrfa
- ffurflenni sy'n cofnodi ac yn awdurdodi oriau gwaith hyblyg (cofnodir gwyliau ac absenoldebau o'r gwaith ar system electronig CIPHR)
- ein holl bolisiâu gan gynnwys, ond nid yn gyfyngedig i, y canlynol:
  - ymddygiad yn y gweithle
  - iechyd a lles yn y gweithle
  - cyflogau neu fuddion yn y gweithle
  - rheoli perfformiad
  - absenoldeb o'r gwaith
  - amodau gwaith
  - patrymau gwaith.

6.2. Cwynion mewnol a gweithdrefnau disgyblu

Mae proses gwynion a disgyblu'r Amgueddfa yn caniatáu i bob aelod o staff gyflwyno cwyn neu ymateb i unrhyw gŵyn neu honiad a wnaed amdanynt yn Gymraeg, cynnal cyfarfodydd neu achosion disgyblu, ac unrhyw ganlyniadau neu benderfyniadau sy'n deillio o hyn, yn Gymraeg.

6.3. Meddalwedd TGCh

Mae'r Amgueddfa'n darparu meddalwedd gyfrifiadurol ar gyfer gwirio sillafu a gramadeg y Gymraeg i'r staff, ac yn darparu rhyngwynebau Cymraeg ar gyfer meddalwedd (pan fo rhyngwyneb ar gael).

Mae Mewnwyd yr Amgueddfa ar gael yn Gymraeg a Saesneg a cheir dolen uniongyrchol ar bob dalen i'r dudalen Gymraeg ar y dudalen Saesneg gyfatebol.

Defnyddir system gof a gweinyddu Cyfieithu Cymru sy'n galluogi'r cyfieithwyr i weinyddu ceisiadau'n electronig a'u cyfieithu mewn cof cyfieithu.

6.4. Y Fewnwyd

Cafodd y Fewnwyd ei datblygu'n fewnol ac mae wedi'i chreu i fod yn gwbl ddwyieithog. Adolygwyd yr holl gynnwys ar ein Mewnwyd ddwyieithog gyda'r diben o fireinio'r cynnwys sydd yno a sicrhau fod yr holl gynnwys yn ddiweddar ac yn ddwyieithog. Mae hyn yn cwmpasu ffurflenni, dogfennau cynorthwyol cyllid, y llawlyfr staff, systemau a thempledi mewnol.

Mae gennym system electronig ar gyfer anfon negeseuon i'r holl staff o'r enw Sgwrs ac mae'r negeseuon a anfonir yn ddwyieithog ac mae gennym gylchlythyr staff misol dwyieithog.

Er bod gwybodaeth am y Gymraeg ar ein Mewnwyd eisoes, eleni, penderfynwyd datblygu'r adran ymhellach gan ei ehangu'n sylweddol. Mae bellach yn cynnwys gwybodaeth gynhwysfawr am hyfforddiant a sgiliau ffurfiol ac anffurfiol, clybiau a gweithgareddau, adnoddau cyfrifiadurol, y cyfryngau cymdeithasol, y safonau, hawliau iaith a chanllawiau lu.

6.5. Gwersi Cymraeg ac ymwybyddiaeth iaith

Rydym yn cynnig nifer o wahanol fathau o hyfforddiant ffurfiol ac anffurfiol am ddim ac o fewn oriau gwaith er mwyn cynorthwyo ein staff i ddysgu a defnyddio eu Cymraeg.

6.5.1. Hyfforddiant ffurfiol

Dyma nifer y staff a gwblhaodd hyfforddiant dysgu Cymraeg ffurfiol yn 2019/20:

Lefel	Nifer 2018/19	Nifer 2019/20
Cwrs Croeso (10 awr ar-lein)	4	24
Mynediad	7	16
Sylfaen	1	4
Canolradd	7	0
Canolradd/Uwch Preswyl	0	4
Uwch	0	1
Cyfanswm	19	49

Rydym yn aelod o gynllun y Ganolfan Dysgu Cymraeg Genedlaethol, Cymraeg Gwaith, ac eleni wedi manteisio ar wahanol gyrsiau sydd ar gael, gan gynnwys cwrs dwys ar gyfer y gweithlu, cyrsiau croeso 10 awr ar-lein a'r cyrsiau preswyl. Gwelwyd cynnydd sylweddol yn nifer yr aelodau o staff a fynychodd gyrsiau dysgu Cymraeg ffurfiol eleni, gyda chyfanswm o 49 yn cwblhau cyrsiau o gymharu â 19 yn 2018/19.

Rydym hefyd wedi datblygu dogfen datblygu sgiliau iaith at ddefnydd staff a rheolwyr llinell. Mae'r ddogfen yn mynd law yn llaw â chynllun rheoli ac adolygu perfformiad staff.

Mae pob aelod o staff newydd yn mynychu cwrs cynefino gorfodol sy'n cynnwys cyflwyniad am y Gymraeg, y safonau a iaith Gwaith.

6.5.2. Hyfforddiant anffurfiol

Cynhelir amryw glybiau anffurfiol i ddysgwyr a staff rhugl ddefnyddio ac ymarfer eu Cymraeg, gan gynnwys Clwb Pontio Amgueddfa Genedlaethol Caerdydd, Clwb Clonc Sain Ffagan a Chlwb Hwyaden Amgueddfa Lleng Rufeinig Cymru. Mae gennym gynllun Cyfaill Cymraeg lle mae dysgwr a siaradwr rhugl yn gallu trefnu i gwrdd ar eu liwt eu hunain.

Yn 2019/20, parhawyd i gynnal Taith Iaith yn fisol yn Amgueddfa Genedlaethol Caerdydd, gyda staff Amgueddfa Cymru gan gynnwys rhai o'n ddysgwyr disglair yn arwain teithiau.

6.6. Recriwtio

Caiff anghenion iaith pob swydd newydd eu hasesu trwy ddefnyddio pecyn asesu Cydbwyllgor Addysg Cymru, sy'n seiliedig ar yr erfyn diagnostig. Mae pob swydd yn cael ei hysbysebu yn Gymraeg a Saesneg a chroesewir ceisiadau yn Gymraeg neu Saesneg. Nid yw ceisiadau a gyflwynir yn Gymraeg yn cael eu trin yn llai ffafriol na chais a gyflwynir yn Saesneg. Darperir pob ffurflen gais, deunydd esboniadol, gwybodaeth am ein proses gyfweled a disgrifiadau swydd yn Gymraeg.

Mae lle i unigolion nodi eu sgiliau iaith ar y ffurflen gais a hefyd a ydynt yn dymuno defnyddio'r Gymraeg neu'r Saesneg mewn cyfweiliad.

Yn unol â safon 148 (Cadw cofnodion), hysbysebwyd swyddi newydd a gwag fel a ganlyn:

Lefel iaith angenrheidiol	Nifer y swyddi yn 2018/19	Nifer y swyddi yn 2019/20
Sgiliau yn y Gymraeg yn hanfodol	59	36
Angen dysgu sgiliau yn y Gymraeg pan benodir i'r swydd	0	1
Sgiliau yn y Gymraeg yn ddymunol	71	40
Sgiliau yn y Gymraeg ddim yn angenrheidiol	0	0

Mae'r bwlch rhwng swyddi a hysbysebir â'r Gymraeg yn hanfodol a'r swyddi a hysbysebir â'r Gymraeg yn ddymunol wedi cau'n sylweddol dros y flwyddyn ddiwethaf.

7. Cadw cofnodion (safonau 141-148 a safonau atodol 167-168)

7.1. Aesu sgiliau iaith staff

Gall staff ddewis cofnodi a ydynt yn siarad Cymraeg (ac ieithoedd eraill) neu yn eu dysgu ar eu proffil ar y Fewnrwyd. Fodd bynnag at ddibenion cynllunio iaith Gymraeg y gweithlu, cyflwynwyd system o hunan-gofnodi lefel sgil Cymraeg ar ein system adnoddau dynol electronig, CIPHR. Mae'r lefelau a gofnodir yn gyson â Chwricwlwm Cenedlaethol Cymraeg i Oedolion, sydd hefyd yn cyd-fynd â'r Fframwaith Gyfeirio Ewropeaidd Gyffredin ar gyfer Ieithoedd (sef CEFR, 'Common European Framework of Reference for Languages').

Cymwysterau CBAC/CDCG	Fframwaith CEFR
Mynediad	A1
Sylfaen	A2
Canolradd	B1
Uwch	B2
Hyfedredd	C1

Yn unol â safon 145, dyma nifer y staff a chanddynt sgiliau Cymraeg ar ddiwedd 2019/20:

Lefel iaith	Nifer y staff 2018/19	Canran y staff 2018/19	Nifer y staff 2019/20	Canran y staff 2019/20
Mynediad A1	72	10.7%	74	10.7%
Sylfaen A2	28	4.2%	34	4.9%
Canolradd B1	39	5.8%	40	5.8%
Uwch B2	46	6.8%	44	6.4%
Hyfedredd C1*	172	25.5%	181	26.2%

Dim	279	41.4%	278	40.2%
Heb gwblhau	38	5.6%	41	5.9%
Cyfanswm	674	100.00%	692	100.00%

*Cynhwysir nifer y siaradwyr rhugl yn y nifer hwn, p'un a ydynt wedi dysgu Cymraeg neu yn siaradwyr mamiaith.

Eleni, gwelwyd cynnydd yn nifer y staff sy'n nodi sgiliau yn y Gymraeg ar 4 o'r 5 lefel iaith, gyda 53% o'r gweithlu bellach yn meddu ar sgiliau Cymraeg.

7.2. Cyrsiau hyfforddi

Yn unol â safon 146, dyma nifer a chanran y staff a fynychodd gyrsiau hyfforddi a gynigiwyd gennym yn Gymraeg yn 2019/20:

Cwrs	Nifer a fynychodd y cwrs Cymraeg	Nifer a fynychodd y cwrs Saesneg	Canran a fynychodd y cwrs yn Gymraeg
GDPR Diogelu Data	25	379	6.2%
Dysgu dros Ginio: Sut i gwblhau ffurflen gais	2	8	20%
Dysgu dros Ginio: Addasiadau rhesymol	2	2	50%
Dysgu dros Ginio: Deall eich dogfen gyflog	1	1	50%
Ymwybyddiaeth Iechyd Meddwl i Reolwyr	20	26	43.5%
Rheoli Straen	3	14	17.6%

Nid ydym wedi cynnig cyrsiau recriwtio a chyfweld na gweithdrefnau cwyno a disgyblu i staff (yn Gymraeg nac yn Saesneg) eleni. Os byddwn yn cynnig y cyrsiau hyn mae gennym yr adnoddau mewnol i'w cynnal yn y ddwy iaith.

Mae canfod darparwyr achrededig Cymraeg yn gallu bod yn her mewn rhai meysydd. Byddwn yn parhau i gydweithio â chyrrff ar draws y gwahanol sectorau ble bynnag posibl i ganfod a chomisiynu hyfforddiant trwy gyfrwng y Gymraeg.

7.3. Datrys cwynion

7.3.1. Cwynion gan y cyhoedd

Eleni, datblygwyd system adborth a chwynion newydd ar gyfer yr Amgueddfa sy'n prif-ffrydio'r Gymraeg ac yn codi ymwybyddiaeth o hawliau defnyddwyr. Gall y

cyhoedd gyflwyno cwyn, sylw neu adborth ar ein gwefan neu yn unrhyw un o'n safleoedd. Mae pob sylw gan y cyhoedd ynghylch y Gymraeg yn cael ei anfon at Gydlynnydd y Gymraeg sy'n cadw cofnod ac yn ymateb yn ôl y galw, yn unol â'r amserlen gorfforaethol sef cydnabyddiaeth o leiaf o fewn 7 diwrnod gwaith ac ateb llawn o fewn 14 diwrnod gwaith. Mae copi o drefn gwyno'r Amgueddfa ar ein gwefan ac ym mhob derbynfa hefyd.

Derbyniwyd pedair cwyn ynghylch y Gymraeg a chydymffurfiaeth â'r safonau iaith gan y cyhoedd yn 2019/20 yn ymwneud â dewis geiriau, camsillafu, a swydd a hysbysebwyd fel Cymraeg: Hanfodol. Atebwyd y cwynion a chadwyd cofnod o'r camau yr ydym wedi eu cymryd i ddatrys y cwynion hyn.

7.3.2. Cwynion at y Comisiynydd Iaith ac ymchwiliadau gan y Comisiynydd Iaith

Daeth un gŵyn i law gan swyddfa'r Comisiynydd Iaith ym mis Tachwedd 2019, parthed swydd a hysbysebwyd yn nodi'r gofyniad iaith fel Cymraeg: Dymunol. Cyflwynwyd tystiolaeth gerbron ac ar sail y dystiolaeth penderfynodd y Comisiynydd Iaith beidio â chynnal ymchwiliad pellach.

8. Casgliad

Rydym wedi gwneud cynnydd yn y pum dosbarth eleni. Mae cydweithio ar draws ein hamgueddfeydd ac â phartneriaid allanol yn parhau i fod yn ddulliau pwysig i ni ddatblygu a hwyluso'r defnydd o'r Gymraeg o fewn y corff ac yn ein cymunedau. Eleni, llwyddwyd i fanteisio ar gyfleoedd pwysig a phellgyrhaeddol i godi ymwybyddiaeth a dathlu'r iaith tu hwnt i Gymru hefyd, boed hynny trwy gydweithio ag amgueddfeydd tu hwnt i Gymru neu trwy ddathlu fod Sain Ffagan wedi ennill gwobr Amgueddfa'r Flwyddyn y Gronfa Gelf 2019.

Gwelwyd cynnydd sylweddol yn nifer y staff a gwblhaodd gyrsiau dysgu Cymraeg, ac mae ein darpariaeth anffurfiol sy'n cefnogi dysgu a defnydd hefyd yn mynd o nerth i nerth. Mae'n amlwg fod Amgueddfa Cymru yn gartref naturiol i'r Gymraeg ffynnu, ymhlith ein staff a'n hymwelwyr, ein defnyddwyr a'n partneriaid.